

de mar no són les més aptes per fer-nos pensar en el beure, a desgrat del *ta*. Doncs TALENT-ARIA?; o ταιπματαίχς potser TENT-UL-ARIA amb metàtesi? Amb l'un i amb l'altre el desplaçament de l'accent s'explicaria normalment en àrab vulgar.

Talibenco, -ibant, V. *talabent* (TALABARD 1) *Talibòs*, V. *talòs* *Talió*, V. *tal*

TALIPOT, mena de palmera, de l'hindú *tālipāt*,¹⁰ usat a la costa de Bengala, Malabar i Ceilan, compost del scr. *tāli* 'espècie de palmera' i el scr. *patra* 'fulla'. □ 1.ª doc.: Lab. 1840.

Taliq:in, V. *tal*

TALISMA o TALISMAN, del fr. *talisman*, pres del persa *ṭīlismāt*, plural de *ṭīlism* id., que per la seva banda provenia del gr. *τέλεσμα* 'cerimònia religiosa', 'amulet, talismà', derivat de *τέλλω* 'compleixo', 'faig un sacrifici'. □ 1.ª doc.: *talisman*, Lab. 1840.

És més usual dir en català *talisman*, forma mantinguda encara en el DORT. i que potser hauria valgut més no canviar, tractant-se d'un mot internacional (el que no té solta i és bastant absurd és qualificar aquest mot de «castellanisme» com *AlcM*); en fr. es documenta des de 1637, en anglès des de 1638, i des d'aquestes llengües (que el reberen directament d'Orient) s'estengué a les altres europees, en cast. no abans que en català. A l'etimologia dedico un detingut estudi en el DCEC/DECH, al qual bastarà remetre.

DERIV.: *Talismànic* [Lab].

+*Taliu*, V. *talòs*

TALLAR, del ll. vg. TALEARE 'tallar', 'estellar, partir', derivat del ll. TALĒA 'rebrot', 'esqueix o tany que es trasplanta'. □ 1.ª doc.: 1094.

«Et *tallent* tota sua fustament que opus habuerint, ubi mei homines *tallant* ---», doc. de l'Alta Ribagorça, a. 1094 (Monclús: MDuque, *Docs. de Ovarra*, 145.3, mal llegit *tallunt* a 145.4). Repetidament en la reglamentació dels *CostTort.*: «si --- e-l solament e e-l fonament en les parets se deven aseer, ha rayls --- aqueles rayls poden arrencar e *taylar*»; i sobre la boscuria dels Ports: «Los muntaners deven fer la pegunta bona e --- la fusta serrada deven fer bona e leyal, e *taylar* de luna» ('tallar en bona lluna, en bona estació del mes i any'), Ol., pp. 137, 71.

Mot d'ús quasi invariable. A l'Edat Mitjana crida l'atenció cert predomini del sentit d'incisió en el cos humà: «Si algun hic assaŷan de fugir, é[e]s tornat, li *tallen* lo nas e les orellas, e l'obren en ssots, e pozen-li una caŷena», doc. cancelleresc c. 1326 (Finke, *Acta Ar.* III, 513); sobretot en les *VidesR* s'observa que les aplicacions a objectes i moltes altres de les que avui expressem amb *tallar* allí es diuen amb *trençar*, i *tallar* queda reservat al cos de l'home amb el sentit quirúrgic: «trebalada de mal de pedra, en tant que la pensaven *talar*»; «com hom devia *talar* un hom enferm»,⁶⁰

«daven de consel metges que hom lo-y *talés*», 164v1, 186r1, 186v2 (trad. «incidi deberet», 559.31, 562.11). D'on el postverbal *tall*: «los amics agren paor que no s morís per lo *tall*» 186r1 (= «ob incisionem» 559.32),⁵ «operació quirúrgica». Però també «clivellar»: «Consell donà / que-m fes malalta / --- / —Faxa-t un all / o porrelletes: / fan bambolletes; / també mostalla: / lo cuiro *talla*, / color altera / ---», JRoig (*Spill*, 6077).

Tallat des d'antic aplicat al vestir: «Anar seglarment ligada, / ab vestedura vanament *taylada*, / e tota fort enjoyada / ---» del poema juvenil d'Eiximenis (que he citat millor a RIC = prosif. a *Dones*, § 296, 430.6). «La senyora marquesa de Malaspina, gentil matrona que és, i que a son temps s'ha fet parlar de sos cabells, per lo bella i petimetra, ben *tallada*, amb les demés gràcies ---», B. de Maldà (*Coll. B. V.*, 97).

Fins avui d'ús general a tot el domini, fins al capdamunt dels Pirineus: «*talá* pa»: llescar-lo (Tor de Vallferrera, 1932); «ara no nos dixen *talá* nada de maderà» es planyen a Benasc (1965). Usat absolutament en lloc de 'tallar carn': «a la Boqueria --- en Llorenç *tallava* ---», el qual hom qualifica de «un bon minyó, *tallador* a la B. ---» (Noller, *La Bufetada*, O. C. VI, 128, 125.3).

Ben documentat en el llatí normal només ho està el substantiu *tālea*, sobretot en el sentit de «rejeton», «bouture», freqüent des de Cató, però també «piquet, pointe» i «pieu court et rond, chausse-trape» («en Cèsar), i és també mot usat per Ciceró. Però en els agrimensors de baixa època apareix el verb *taliare* 'asclar, partir, tallar' que es comprèn com a derivat de la segona acc. (més aviat que a base de 'tallar o esqueixar branques', com creu Pok., *IEW*, 1055: amb etim. ieur. molt discutible); en els agrimensors es troba també *taliatura* 'esclatxa, esberla', i en Nònius *intertaliare* «dividere vel excidere ramum». En tot cas el ll. vg. hagué de tenir un verb *TALIARE* amb el sentit del cat. *tallar*, car és un mot comú a totes les llengües romàniques: des del roms. (*tāā* 'tallar, degollar', Pušçariu, 1711) fins al portuguès (àdhuc rètic, sard i dalmàtic). La derivació de TALEA s'ha admès comunament des de Diez (*Wb.*, 313) i M.-L. (*REW*, 8542)) i resulta convincent en sentit lexical i fins filològic i semàntic.¹

DERIV.: *Tall* [fi S. XIII] en el sentit de 'tallada d'arbres' ja el tenim llatinitzat en el Maestrat en l'a. 1278: «retinemus nobis quod --- nunquam possitis facere *talium*, --- nec etiam --- aliquam exmoxatam sine --- licentia ---; ut de fusta que est in locis in quibus potest fieri exmoxadam ---» (*BSCC* XIV, 474, més cita a III, 607a11). *L'InvLC* des de 1303, uns 25 exs. del S. XIV, sovint com a terme de sastre; el 1364 com «instrument de menuisier»; 'pedrera': «altres preveres pujaren al dit *tall*, esemps ab lo ofici dels freners, per devallar la dita Clau», Bna. a. 1417 (CaCandi, *MiscHi-Cat.* II, 217) (el *DTo.* remet a *pedrera*).

Des d'antic pren sentits figurats d'índole abstracta. *Venir a tall* 'a tomb, oportunament': «dixem-li una cosa, per tal com nos semblava que vengués a *tall*, e en raó a dir-la», Jaume I (Ag., 485); i sovint *en tall*, en Desclot, en frases on s'aplica a la naturalesa de per-